

העלון לעורך התורני

בסייעתא דשמיא

פרשת בא ♦ גליון מס' 1

דבר העורך

בשבח הלל והודאה להשי"ת זוכים אנו להוציא לאור עלון חדש לתועלת ציבור העורכים התורניים, שישמש במה לנושאים איתם נפגשים העורכים בעבודתם - עבודת הקודש, וכן במה לעורכים החשובים שליט"א.

מקצוע זה של 'עריכת תורנית' הינו מקצוע חשוב ונעלה כיוון שמתייחד בכך שהעורך עוסק בתורה הקדושה עצמה, וגם זכות הרבים תלויה בו שעל ידו מתרבה התורה הקדושה בישראל. ועל כן זכות גדולה היא לשמש במה לדבר קדוש וחשוב שכזה.

מהצצה בפורום לעורכים תורניים 'הכתב והמכתב', ניתן לראות ולהיווכח שיש הרבה נושאים שיש בהם מה לדון, ויש דברים רבים בהם יש דעות בין העורכים לכאן ולכאן, ויש בהם בכדי להעשיר את דעת הציבור. על כן ראינו לנכון להוציא עלון שבועי במייל בו יעלו מידי שבוע נושאים כאלה ואחרים שעל ידם בעז"ה תרבה הדעת ויעשירו האוצרות.

על פי התגובות הנלהבות בפורום ניתן לראות ולהבין שרבים רבים רואים בבמה שכזו תועלת מרובה ודבר בעיתו מה טוב.

בשלב זה יכלול העלון את המדורים דלהלן [על פי הסדר בעלון]: מדור סיכום נושאים חשובים שעלו ונדונו בפורום. טור המתקשר לפרשת השבוע ולעריכת טור נוסף בענייני עריכת. מדור במת ציבור לציבור העורכים בו כל עורך יוכל לכתוב ולהעלות עניינים בהם לדעתו ראוי להסב את תשומת לב ציבור העורכים. מדור תגובות הקוראים על הנכתב בגליון. (פרטים בתחתית העמוד).

בהמשך הזמן לאחר שניווכח בתועלת העלון והדברים יתנהלו כסדרם בעז"ה, יתכן שיתוספו מדורים נוספים.

נישא תפילה שחפץ ה' בידינו יצליח ונזכה להיות במה מכובדת וראויה למקצוע חשוב וקדוש זה.

שיחת עורכים

מתוך דיון שעלה בפורום לעורכים תורניים

עריכת מקצוע מולד או נרכש

ישנו נושא שיש הרבה מה לדון ולדוש בו, וכבר דנו בו העורכים היטב ודשו בו רבים. והוא – האם כדי להיות 'עורך מקצועי' צריך להיוולד עם חוש לזה, דהיינו עם דקדוק מולד, שכל מודעה שקוראים מיד קופצות כל השגיאות [שלא לומר צורמות...], ועם חוש אנין טעם לטקסטים משובחים, כושר הבעה מפותח, אוצר מילים גבוה, ועוד.... או שלא, כל אחד יש לו את האפשרות להגיע לרמה כזו או אחרת של ידע בעריכת, תיקון שגיאות, ידע בכללי הדקדוק, להשתפשף וללמוד איך להגיע לטקסט משובח נאה ומתוקן.

נכון בוודאי שלעורך המוכשר שנולד עם דקדוק ביד ויש לו טעם משובח, יהיה הרבה יותר קל להשתפשף ולהוציא מתחת ידו ספר נאה ומשובח, וילמד את רזי העריכת הרבה יותר מהר, אבל שלא יקחו לעצמם כל העורכים המוכשרים את מקצוע העריכת, אלא כל אחד ואחד שיד לו בספרים ובקיא הוא בסגנונות וההפרשים בין האחד לחברו [וגם מי שלא...], יוכל להשתפשף, ללמוד עם הזמן, ולדעת כיאה וכיאות איך מוציאים טקסט נאה ומשובח המביא לכדי ספר הראוי לעלות על שולחן מלכים.

הצננו קמעה אל תוך עין הסערה בשרשור שדן בנושא בפורום 'הכתב והמכתב', ונביא לפניכם מעט ממה שהעלו שם על הכתב. כמובן שמקוצר היריעה לא נוכל להקיף את כל הנכתב, אבל ננסה להביא סקירה על הדעות המגוונות שהובאו שם.

קודם כל היה ניתן לשים לב מיד, שכולם מסכימים שהנסיון והשפשוף הם אלו שעושים את העורך להיות ראוי לתואר 'מקצועי', ובלא זה, גם עם כל כישוריו הנכבדים איתם הוא בא, אין הוא ראוי לשאת תואר מכובד זה.

ולעצם הענין, היו שכתבו, שמי שקרא בצעירותו הרבה ספרים והתנסה הרבה בכתיבת חידושי תורתו, זה מביא לו שפשוף והבנה כיצד ראוי לכתוב ובעיקר כיצד לא ראוי... ואף אם לא נולד עם כשרון לזה, הרי שזה הביא לו חלק נכבד במקום המוכשר שנולד עם זה.

והיה מי שכתב, שמקצוע העריכת הוא כמקצוע הנגינה, שכשם שצרימה וזיוף מוזיקליים צורמים רק לאיני טעם בעלי אוזניים מוזיקליות, כך כתיבה שאינה במיטבה מספיק, תצרום רק לבעלי רגישות גבוהה לדבר. ומכיון שלרוב העולם אין את הרגישות הזו, יכול גם העורך נטול הכשרון להיכנס למקצוע זה, וקהל הקוראים יהנה ממלאכתו. אך המעטים אניני הטעם ורגישי התיבה הכתובה, יהנו לרוב רק מכותב בעל כשרון מולד.

לעומת זאת היה אחד שכתב, שמי שאין לו את זה, שיחפש לו אפיק השתדלות אחר... כן היה מי שכתב שישנה חשיבות עליונה בכך שעורך מוכשר יעסוק בכך, מפני שלפעמים רואים אנו ספר שטעות קטנה בפסוק או בכתיב גורם לקטע שלם להיות משובש. ומי שלא נולד עם זה יכול יותר לטעות ולהוציא תחת ידו דבר שאינו מתוקן.

העלון מופץ בעז"ה ביום רביעי בערב. ניתן לשלוח תגובות על הנכתב בגליון עבור מדור 'תגובות הקוראים', עד יום שני בשעה 9 בערב. תגובות שישלחו לאחר מכן לא יתקבלו במערכת.

מדור 'במת ציבור' מיועד לכל עורך המעוניין להאיר ולהעלות נושאים ורעיונות שכדאי שציבור העורכים יתנו עליהם את דעתם. וכן טיפים שונים וכדומה. דברים למדור זה ניתן לשלוח עד ליום ראשון 9 בערב. תגובות שישלחו לאחר מכן לא יתקבלו במערכת.

אין המערכת מתחייבת להכניס כל תגובה שחיא, והדבר נתון לשיקול המערכת.

כתובת המייל עבור המדורים הנ"ל: alon.lorech.t@gmail.com

משולחן עורך

ספ"ק

נושא השבוע

קריאה מהנה

בעולמנו – עולם העריכה, אנחנו עוסקים בטקסט. כל עיסוקנו, מחשבותינו והשקעתנו – בשיפור הטקסט שלפנינו; שיהיה מושלם, יפה, מדויק, מדויק, וכן הלאה. במקביל לכל זה, עלינו לזכור נקודה חשובה לא פחות מכל אלו שהזכרתי: הכיוון שממנו אנו מסתכלים על הטקסט, שונה מאוד מהכיוון ממנו הקורא העתידי יסתכל עליו.

אפשר להשוות זאת לנסיעה ברכב. הנהג, חווה את הנהיגה בצורה שונה לחלוטין מהאופן בו חווה אותה הנוסע שלצידו או מאחוריו. למה? הרי שניהם נוסעים את אותה הנסיעה! אבל ברור לכל מי שנהג פעם ברכב, שאין זה אותו הדבר. הנהג, חווה את סיבובי ההגה, את דוושת הגז, את איכות הבלמים, את כיוונון המראות. הוא גם שם לב בדיוק לווליום של מערכת השמע, לעוצמת המזגן, וכן הלאה וכן הלאה.

אלא מה, על אף חשיבותם העליונה של כל הניואנסים הקטנים האלה לאיכות הנסיעה, על הנהג לזכור שהנוסע לא מודע אליהם כלל, והם כמעט לא מעניינים אותו. הוא רוצה נסיעה נוחה ומהירה, וללא הפרעות. שאר הדברים שוליים או לא קיימים.

כך בדיוק גם בעולם הספר. אנו העורכים שמים ליבנו לכל אות ופסיק, לכל מראה מקום ולכל הערה. אבל את הקורא כל אלו לא מעניינים. הוא רוצה רק דבר אחד – לקרוא, להבין מבלי שיעטרך לחשוב יותר מדי, וליהנות. הוא רוצה ליהנות!

כמובן, יש גם דברים שהעורך עושה לא למען הקורא, אלא למען האמת. או למען כבודו האישי. או למען מקצועיותו. או לחילופין – למען כבודו של המחבר. או כדי לרצות את גחמותיו. כל אלו הן מטרות נעלות שאל לנו למעט בערכן. אבל ניתן לדמות אותן לנהיגתו של הנהג, גם הוא – משתדל כמה שניתן שתהיה נהיגה זהירה, חסכונית, הימנעות בכבישי אגרה, הימנעות מפגישות מיותרות עם שוטרי התנועה; כל אלו הן פעולות חשובות ביותר, ובסופו של דבר ייטיבו לא רק עם הנהג אלא גם עם כל נוסעי הרכב. אבל עם זאת, הן לא יוסיפו להנאתו של הנוסע. ולכן הוא גם לא ידע להעריך אותן. ואם הנהג יגזים בפעולות אלו – הן יכולות אף לפגום בהנאת הנוסע.

העורך הוא האחראי על טיבו של התוכן. הוא אחראי לכך שהכל יהיה מדויק ויפה ומושלם, ובאמת מושלם. אבל יותר מכך – תפקידו הוא לתווך בין הטקסט שנכתב, לבין הקורא שיקרא אותו.

הדקדוק וההתירה לאמת חשובים. גם הפיסוק חשוב, וגם האחיידות והסגנון חשובים ביותר. אבל לא אותם הקורא מחפש. הקורא מחפש מישור שיתווך לו את הטקסט בצורה שתהנה אותו ביותר, וזוהי מטרת העל של העורך. אם נזכור שכל דיוקינו ודקדוקינו ממוענים למטרה אחת זו – הנאתו של הקורא; נוכל למקד טוב יותר את השקעתנו, ולתועל אותה לכיוון הנכון.

ספ"ק

במת ציבור

ספ"ק

חדש" העתיקו ממנו אחרים, וכך המשיך הציון המוטעה להתגלגל בספרים...

ישראל ב.

מתי נכתב פעמיים

נאמר בפסוק, הן אֶנִּי עָרַל שְׁפָתַימִי וְאֵיךְ יִשְׁמַע אֱלֹהֵי פָרְעֹה (ו, ל). והתקשה רש"י, מדוע נכפלת אמירתו של משה, הרי כבר נכתב לעיל (ו, יב): 'הֲלוֹ בְּנִי יִשְׁרָאֵל לֹא יִשְׁמְעוּ אֵלַי וְאֵיךְ יִשְׁמְעֵנִי פָרְעֹה נֹאמְרִי עָרַל שְׁפָתַימִי'. ועל כך השיב: שנה הכתוב כאן כיון שהפסיק הענין,

וכך היא השיטה כאדם האומר נחזור על הראשונות. כיום, כאשר אנו כותבים על ענין מסוים ויש צורך להתעמק או להרחיב בנקודה מסויימת שאיננה עיקר הנושא, ניתן לפתוח הערת שוליים ושם לדון בה בהרחבה. כך הרצף נשמר בלי לוותר על הסתייה מהנושא העיקרי.

אבל מה עושים כאשר לא מתאים להרחיב בצורה הזו? אזי יש לנו "להזכיר" ללומד בקצרה, שכעת אנחנו חוזרים לנושא הקודם בו עוסק עיקר המאמר, וכמובן אם זה לא מספיק ברור לכתוב בקצרה מה היתה הנקודה בה עצרנו.

אפשרות נוספת, חלוקת המאמר בכותרות משנה, כך פשוט יותר להבין במה עוסק כל קטע, ולהבין את הרצף הלוגי של הנכתב.

א. דיקמן

ראשי תיבות שגרמו לציון מוטעה

מצוי מאוד שבפני עורך הספר קיימות הפניות למקורות ומראי מקומות שונים ומגוונים, ועל פי רוב הוא לא מתבקש לפתוח את כולם ולבדוק את מידת דיוקם. אמנם, חשוב מאוד להפעיל את חוש הביקורת ובמקומות בלתי ברורים - לעקוב אחר מקורם. לדוגמה, כאשר מצוין ספר פלוני ללא המיקום המדויק, מתבקש בדרך כלל העורך להתחקות אחר המקור ולציין, ולעיתים דבר זה מביא לתגליות מעניינות [וגם את הערכת המחבר...]. על כך יעיד המקרה הבא.

בכמה ספרים בני זמנינו צוין, כי בספר פרי חדש הצריך את החתן לשתות רביעית בחופתו. החיפוש העלה כי לא נמצא דבר זה בפרי חדש, אך כך נמצא כבר בספר נוה שלום מאת רבה של אלכסנדריה רבי אליהו בכור חזן (נא אמן תר"ץ), דיני קידושין אות כג, דף נה ע"א, שם העלה דברים אלו כך: "והכנה"ג בסימן לד' הגה"ט ג כתב משם הפרי"ח כי טוב שיוהר החתן לשתות רביעית כדי לברך ברכה אחרונה" וכו'. במהדורה החדשה של ספר נוה שלום (ירושלים תשס"ג, עמ' קסח), כבר נפתחו ראשי התיבות: "והכנסת הגדולה בסימן לד' הגהות הטור ג, כתב משם הפרי חדש כי טוב שיוהר" וכו'.

ברם, בכנסת הגדולה הנוכח בדבריו העלה דין זה אך לא על פי ספר פרי חדש, אלא בשם ספר פנים חדשות בהלכות ברכות. ומכאן מובן: בכתב יד או העתקה של דבריו נכתב שם הספר בראשי תיבות, "פ"ח", ומשכך התגלגלה הטעות לפתרו "פרי חדש", וכאשר אחז המחברים כתב בפירוש "פרי

תגובות הקוראים

ספ"ק

השבוע המדור ריק.

בעזרת ה' הוא יתמלא שבוע הבא

מתגובותיכם הקוראים...

עבור מדור זה ניתן לשלוח תגובות על כל הנכתב בעלון. וכן רעיונות והצעות לייעול, או רעיונות למדורים חדשים ועוד.